

ישראל והזמנים

הצצה לתוכן המועדים
ולפנימיותו של היהודי
הנשקפת מהם

תשורה

משמחת הנישואין של
שלום דובער ואליה לאה כהן
כ"ז תשרי ה'תשפ"ו

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים הרב **שלום דובער הכהן** והכלה המהוללה מרת **אליה לאה** שיחיו. התודה והברכה לכל קרובי המשפחה, הידידים והמכרים, שהואילו לבוא לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שיחיו ואותנו כולנו בברכת מזל-טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב-לבב הננו בזה לכבד את המשתתפים בשמחתנו בתשורה - על-יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בחתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית.

התשורה הינה אסופת מאמרים שנכתבו בידי החתן שיחי' במטרה לבאר באופן השווה לכל נפש נקודות תוכן עמוקות בחגים ובמועדים. המאמרים נכתבו על ארבעה חגים: חנוכה, פורים, פסח ושבעות.

אנו תקווה כי התשורה תהווה מקור השראה לקוראים בה ותביא להם תועלת מרובה.

משפחת יוגב

יגל

משפחת כהן

ביתר עילית

מבוא

רלוונטיות

תורת החסידות מעניקה לחגי ישראל מימד עשיר של משמעות ורלוונטיות. היחס המתגלה לאדם הנחשף לתורה זו הוא ראיית המועדים כאירועים המתרחשים בהווה, ולאורה הם מתגלים ככאלו הקשורים בקשר ישיר לחיי היהודי החוגג אותם. החסידות מעמיקה בכל אחד מהם ומגלה בו עומקים ייחודיים, מטילה עליו זרקור ומאירה אותו, מגלה את הבשורה שהוא מביא עמו לכל אשר נשמה אלוקית בקרבו.

המעין בתורת החסידות יודע כי החגים מתחדשים בכל שנה. **פסח מתרחש עכשיו, התורה ניתנת כעת וסיפור המגילה הוא סיפורנו אנו.** יום חג יהודי הוא מועד גילוי נשמתו, הוא אינו מהווה זיכרון לאומי ואיננו יום המציין אירוע היסטורי שהתרחש בו שנים רבות קודם לכן באופן טכני בלבד.

עבור מי?

אליבא דחסידותא, מהות החגים היא בעלת עומק יהודי טהור, והיא רלוונטית לבן ישראל בלבד. אין זה מועד תרבותי-חיצוני שניתן היה לחוג בכל אומה, אלא חג יהודי מיסודו.

נאמר זאת כך: באם ניטול מבני ישראל כולם את נשמתם האלוקית – לא יוכלו הם לחגוג בימים טובים, אף כי יהיו חיים וקיימים. לו יבטל

הקיום היהודי הנשמתי - תבטל מהות המועדים הפנימית באופן אוטומטי. אם כן, מושג ה"חג" החסידי תלוי לחלוטין במהות היהודי הפנימית, האלוקית, וחגיגתו היא יהודית טהורה.

התשורה שלפניכם מעניקה הצצה לעומק החסידי של מועדי ישראל, תוך הבלטת מהות היהודי הייחודית העולה והמשתקפת מהם.

יצוין כי הנכתב מביא את השקפת החסידות על החגים לאלו שלא פגשו בה מעולם כך שאין הם מכירים את הטרמינולוגיה שלה, ומשכך הכתיבה היא באופן המבאר מונחים רבים מתורת החסידות מבלי להשתמש בשם המילולי. עם זאת, הקובץ יכול להעשיר גם את המכירים את עולמם הפנימי של מועדי ישראל בתורת החסידות מבחינת הסגנון, הזווית וההסברה שבו.

כמו כן, עקרונות רבים מתוכם נכתבו מפורשות במקורות היהודיים והחסידיים השונים בכלל ובתורת הרבי מליובאוויטש בפרט. לצד זאת, ישנן בהן נקודות מבט וזוויות שנכתבו בהשראה בלבד וכמובן - בדרך אפשר.

בסוף הקובץ יבואו מקורות לדברים שהוזכרו בפירוש.

התודה והברכה נתונים לרב יוסף יצחק שיחי' מרנץ על הגהתו.

חג החנוכה

מלחמה
עם שמן!?

מה החגיגה הזאת לכם?

עם חלב אמנו ינקנו את סיפורי הגבורה ומסירות הנפש של היהודים, והחשמונאים בראשם, למול שנאת נפשם היוקדת של היוונים רודפי הדת. רחב הוא המקום בתודעתנו המוקדש לסיפור מלחמת המכבים ההירואית אך חסרת הסיכוי למול צבאה האדיר של המעצמה היוונית; לנס הגדול שהתרחש עת ניצחו לבסוף בני עמנו. ובכן, ניצחנו! הידד! כל הדורות הבאים עוד ימשיכו להזכיר לעצמם את הניצחון המהדהד. יחגגו את חג החנוכה בגאון.

האמנם כן?

ניצחון פיזי, שמימי ככל שיהיה, לא אמור להיחקק בתודעה בצורה מעוררת השתאות כל כך. היום ידוע על ציוויליזציות שקמו והלכו, עמים שלמים שנכחדו במלחמות עולם מחרידות פי כמה, כל זאת כמעט ללא איזכור כלשהו. מה גם שמעיון קצר ברשומות ההיסטוריה של מלחמה זו, יצוצו מספר קשיים המקעקעים את הביטחון בדבר החגיגה:

מדוע היה חשוב ליוונים לטמא את השמנים? מדוע היה חשוב להם להעמיד צלם בהיכל? במחי יד היו יכולים לעלותו באש וחסל!

מדוע מצאו הם צורך להילחם בתרבות היהודית בזמן בו יכלו להילחם בהם עצמם? הרצח לא היה דבר מעשה שנמנעו ממנו. הלוא העבירו מעל פני האדמה מספר אנשים שבקלות יכלו לצרף אליו את בני העם היהודי!

מה כבר היה יכול להיות ליוונים נגד העיסוק האינטלקטואלי התמידי בתורה, המוערכת גם על ידם?

קרב ללא כלי נשק

שומה עלינו לשנות את כיוון החשיבה. ומעתה נאמר, שלא הייתה מלחמת

היוונים אלא מלחמת הרוח (ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, וודאי שנלחמו בהם ממש, אלא שלאחר שנלחמו בהם באופן זה וראו שאין הם יכולים להם, יצאו למלחמת השמדה פיזית). ולא זו אף זו, אלא שהייתה זו מלחמה **צודקת** (!) בכל קנה מידה (כמובן שעל פי דרך זו נצטרך לומר ששיטת היהודים עולה עליה, אך בל נקדים את המאוחר).

היווני מייצג את האידיאל. האיש שהתעלה על חיי הנבערות החשוכים, והגיע לפסגה. מתקדם, מקורקע, איש השכל הקר. מה רבים רחמיו על כל אלו שעדיין חיים להם בבועתם המטופשת.

היווני מסתכל מנקודת מבטו ונדהם מאורח חייו והשקפתו של היהודי. הבה נתבונן בנוסח "ועל הניסים", המנציח את עיקרי מלחמתם של היוונים: "...להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". ובכן, משפט תמוה בהחלט: האמנם יכלו היוונים 'למחוק להם את ההארדיסק'?... אי אפשר להשכיח מאדם את מה שהוא כבר יודע!

דבר נוסף: במשפט זה עוברת כחוט השני ההדגשה על מהותן **האלוקית** של התורה והמצוות. "תורתך" (ולא "תורה" סתם), היינו שזוהי **תורת הא-ל**. "חוקי רצונך" (ולא "מצוותיך" סתם), היינו **רצונותיו הבלתי מעורערים של הא-ל**.

הוא אומר, שלא הפריעה להם **התרבות** היהודית. אדרבה, היה נכון מבחינתם לחיות תוך עיסוק אינטלקטואלי והנהגה ראויה לשמה. אך התפלצו למול **ההשקפה** היהודית, המהווה את הנחת היסוד של אלו: **היהודי בחר להקדיש את חייו לאלוקיו**. היינו שסיבת חובתו לתורה נעוצה ב**אלוקות** שבה; שהסיבה לפיה מקיים הוא מצוות היא מפני **הרצון האלוקי**; כלל לא מפני שהשיג בשכלו שכך ראוי לנהוג.

היוונים חשו צורך להילחם בעד זרם השטויות השוכן בקרבם ולהוציא אותו

מראשיהם. לכשיצליחו, יניחום לנפשם. יאפשרו להם בנפש חפצה ללמוד תורה ולקיים מצוות. הלוא זהו אדם אידיאלי!

אם כן מובן מדוע לא מיהרו להורגם, אלא נלחמו בהשקפתם, דבר שהתבטא בכך שטימאו את המקודש. בכך קראו תיגר על החשיבה היהודית, באמרם: הבאמת חושבים אתם כי משנה איזה אדם נגע בשמן, אם יוני או יהודי? חסל הבלים בדמות טומאה וטהרה! השכל לבדו ידריכנו! צודקים, לא?...!

‘יהודי’ לעומת ‘אדם’

ישמע אולי מפתיע, אך היהודי אינו חולק על דברי היוונים(!). אמת, אווילות היא לאדם, שהשכל הוא תפארתו, ללכת אחרי דברים חסרי בסיס ואחיזה מוצקה. אך אווילות גדולה יותר, טוען היהודי בלהט, תיחשב לבעל מהות נעלית מן השכל – ללכת אחריו.

פירוש הדברים:

כשם שישנן רמות חלוקה בין הנבראים, שאין דומה מעלת ומהות הדומם למעלת ומהות הצומח, וכמו כן בין הצומח לחי ולמדבר – כן הוא באדם: אין דומה מעלת ומהות האדם הרגיל למעלת ומהות היהודי.

נקודת השיא אליה יכול להגיע אדם מן השורה היא **השכל**. מהות האדם נבדלת מן הבהמה בכך שבכוחו לבחור, לחדש, ליצור. בכוחו לחשוב. הבהמה אינה מסוגלת לזה.

למרות מעלתו העצומה, לא יוכל להגיע למעלה מזה. הלוא אין לו מרכיב עליון מזה בנפש.

נקודת השיא אליה יכול יהודי להגיע היא **האלוקות**. ההרגשה הבלתי אמצעית

בקיומו של הבורא והצורך לקיים את רצונו. בזה מהותו נבדלת מן הגוי. בנפשו מושגת שבב אלוקי שאינו יודע מנוח. קליפה גסה ככל שתהיה – לא תעמוד בפניו בשעת מבחן. בעת בה יהיה נצרך לבחור האם להתנתק מנשמתו או לחילופין מגופו, לא יהסס ויבחר בנשמתו. דבר הזוי לחלוטין:

האינסטינקט הטבעי של האדם ברגע בו הוא נחשף לסכנת חיים הוא לשמור על חייו. רובם המכריע של בני האדם יעדיפו שחייהם יהיו להם לשלל על פני כסף, נכסים, מעמד, ואפילו על פני אמונתם.

יוצא מן הכלל הוא היהודי. בהיקף חסר תקדים, פעם אחר פעם, העדיף לאבד את ראשו אך לא את אמונתו. בהיסטוריה היהודית רק אחוז מזערי (!) לא עמד בניסיון והמיר את דתו. בל נשכח שגם במקרים כגון דא לא חסרו כאלו שהמשיכו לקיים אורח חיים יהודי בסתר. לא נמצא כמעט מקרה זהה בהיסטוריית העמים האחרים!

אמרו אתם: האם אלו בני אדם?! האם שייך להתייחס אליהם כאל בני אנוש רגילים?!

הניצחון בידינו!

זוהי תשובת היהודים לטענתם הצודקת לכאורה של היוונים: אנו איננו האדם הרגיל שאותו אתם מכירים ועליו אתם מדברים. האלוקות היא ציפור נפשנו. גם לו נרצה, לא נוכל להתנתק ממנה. היא תהיה לנו מורת הדרך בעל כרחנו. נשמתנו זועקת לקשר עם האלוקי, זה שאינו יכול להתלבש בשכל אנושי.

ומאי חנוכה דידן?

מלחמה זו ניטשת לעולמים בדעת בני האדם. בין הרציונל לבין המיסטיקה; בין הקירקוע לבין האלוקי. המערכה מול יוון האנושית התרחשה אי אז, אך מול

יוון הרעיונית היא עוד לא הסתיימה. אנו עצמנו נתונים בחזית הקרב, ועלינו לעמוד בפרץ, לחתור למגע ולגבור על האויב.

נזכור כי הזדמנות של ממש ישנה בשמונת הימים אותם קבעו חכמינו זיכרונם לברכה כימי החנוכה, בהם ניזכר במעשי אבותינו ובמה שהאיר את דרכם. מחג זה יוצאת הקריאה לכל יהודי באשר הוא להכיר במהותו העצמית ולהתחבר אליה, לגלותה בהנהגתו בחיי היום יום.

חג הפורים

תוצאות מעבדה
לפניך

מה מפריע ב"למפרע"?

הבעל שם טוב מתייחס לקריאת המגילה כאל אירוע עכשווי. בעיניו, אדם הקורא את המגילה כאירוע רב משמעות אך היסטורי ואינו אלא נס שקרא בעבר - לא ביצע את מה שדרשו ממנו חכמינו בקבעם את מצוות קריאת המגילה.

גישה זו נשמעת תמוהה במבט ראשון, משום שסיפור המגילה הוא בהחלט אירוע היסטורי שהתרחש בעבר, וברור לחלוטין שהוא אינו מתרחש כיום! למה אם כן כוונתו? מאיזו בחינה רואה הוא את סיפור המגילה כנחלת - ואף תיאור - ההווה?

במאמר זה נציע התסכלות מחודשת על טקסט קריאת המגילה ועל שייכותה אלינו, הסתכלות הטומנת בחובה הזדמנות של ממש להכרה עם עצמנו ומעניקה לנו אפשרות למבט אישי עם המגילה וקשר זהותי אליה.

בדיקת דם

היהודי הקורא את מגילת אסתר ומתייחס אליה כאל תיאור היסטורי בעל ניחוח עתיק, מיושן, שאין בינו לבינה כל קשר - הרי הוא מנותק. כמוהו כאדם המעיין בטופס תוצאות המעבדה של בדיקות הדם אותם ביצע ימים מספר קודם לכן ואומר לעצמו: "אה, לא רלוונטי, תיעוד היסטורי מהעבר. אין לזה כל קשר אלי".

נסביר את כוונת הדברים:

כל חומר נבדק במצבי קיצון. לכשנרצה לעמוד על טיבו של חומר כלשהו, נוציא אותו ממקומו הטבעי ונעמידו בתנאים שאינם מתאימים לו. זהו המבחן האמיתי, דרכו ניתן לדעת את תכונותיו האמיתיות של החומר נשוא הבדיקה.

בנוגע לענייננו: המגילה אמנם מתארת לנו את הנהגת בני עמנו בעת העתיקה,

אך זהו מבט שטחי על הדברים. אין הטקסט מעיד על אישיותם של ראובן, אביתר וחגי שחיו בשנת ג'ת"ד לבריאה. לא ולא. כתיבת האירועים המוזכרים שם מהווה את הכנסת **היהודי** למעבדה ובחינתו במצב קיצון. מנקודת מבט זו, אין כל הבדל בין יהודי החי בזמן גלות פרס לבין יהודי החי בעת החדשה.

הווי אומר: קריאת ההשתלשלות של אותם אירועים עתיקים הינם קריאת **סיפור חיין שלך**, והרי הם נתונים אמפיריים המאששים את האינטואיציות היהודיות אותן אתה חש.

אתם נורמליים?!

בתיאור המגילה מתגלה לנו כי כששמעו היהודים את הגזירה האיומה וחסרת התקדים שהוטלה עליהם הם הגיבו כקולקטיב, באותו האופן. היהודים כולם פועלים בצורה שווה בדיוק, כעל פי אות מוסכם.

ובכן, תגובתם הראשונית הייתה **קביעת יום צום ותפילה לכל העם, קטן כגדול**. נשים לב: הם לא הגיבו באמצעות הפגנות נגד גזענות; לא ניסו את אפיק השתדלנות; לא קידמו ניסיון להתקוממות אזרחית מזויינת או שאינה, ואף לא עלתה בדעתם הסברה לשחד את המלך או מי ממקורביו. האפשרות היחידה שעלתה בדעתם ככזו שתועיל להם היא ההתקרבות אל הרוחני!

לעמן האמת, הייתה פעולה אחת הגיונית שכן נעשתה - שליחת אסתר המלכה אל בעלה אחשוורוש, דבר שנעשה על פי ציווי מרדכי. אך דבר זה עצמו נעשה בצורה חסרת היגיון בסיסי: אסתר מודיעה לו כי כהכנה לפעולתה הנועזת והרת הגורל היא תצום שלושה ימים, כשלאחריהם תמלא את השליחות ותיכנס אל המלך.

הדבר הזוי לחלוטין: גם הטיפש שבאזרחי שושן מבין כי הקשר היחיד בין

אחשוורוש למלכתו הוא גופני־פיזי ותלוי לחלוטין במראה החיצוני שלה. אין צורך להסביר כי לאחר שלושה ימים של צום אסתר עתידה להיראות חלושה ומנוונת.

נאמר זאת ברור: טקטיקה רוחנית זו הופכת אותה לכעורה, לדוחה, ללא רצויה.

כך שבדעה צלולה ובהכרה צולבת של האחריות המונחת על כתפיה, אסתר בוחרת לאבד במו ידיה את הסיכוי היחידי שלה להציל את בני עמה!

והשאלה זועקת: מניין מגיעה עצימת העיניים בפני המציאות והפניה למישור המטאפיזי בשעה ששעון החול של החיים הולך ואוזל?!

אנחנו לא!

מכיוון שאיננו חושדים בבני עמנו ובמלכה אסתר כטיפשים, חסרי עמוד שדרה או ככאלה שאינם מבינים את הסיטואציה; מפני שאנו מניחים שתגובתם הייתה נכונה, עניינית ומתבקשת; היות ואנו מתייחסים בכבוד לאירועים המתוארים במגילה וברור לנו כי הם כאלו מהם עלינו ללמוד – אנו מוכרחים למצוא את ההיגיון בדרך פעולתם הלא שגרתי של בני עמנו ואחותם המלכה.

אזרחי אחשוורוש היהודיים מודעים עד כאב למצב הביש בו הם נתונים. וכן, תגובתם הלא שגרית, מעוגנת היטב בחבלי ההיגיון:

קיומו של היהודי אינו תלוי בחוקי הטבע, ואובדנו אינו נובע ממכת חרב פיזית. בגוף היהודי שוכנת מהות קדושה, אלוקית, אשר היא המגדירה אותו והיא המהווה את ה"אני" הפנימי שלו. נקודתו האינטימית ביותר של היהודי היא האלוהי. בן ישראל הרי הוא כמלאך בין בני אדם, בני אדם כאלה אשר רואים אותו ומתייחסים אליו כאל אחד מהם, אך טעות איומה היא בידם. אין להם קצה של תפיסה במהותו הנשגבת של האדם העומד מולם, והם אינם מסוגלים לתפוס את ייחודיותו הנפשית, כזו המתבטאת גם בקיומו הפיזי.

היהודי והאלוקי – חד המה. איום כי יבוא על חיי היהודי לא יפחידנו, אלא יזכיר לו את שעליו לתקן במישור המטאפיזי, בקשר עם בוראו. להב החרב המונח על צווארו אינו אלא סמליל, תמרור. תזכורת להתרחקותו ממקורו ומאביו שבשמיים.

גוי הנס על נפשו מאימת רוצח, מוכווך בעזרת חושו השישי המורה לו את שעליו לעשות, לעיתים ללא שיהיה סיפק בידו להבין את משמעות הבחירות בהן יבחר. בן ישראל, הנושא בתוכו את אותה נקודת־יהודי המפעמת בו במסתרים, מוכווך גם הוא בעזרת חוש שישי, אך לו אינטואיציה ייחודית לאדם אשר נשמתו היא חלק אלוקי.

היהודים חשים בכל העוצמה שהאיום המרחף עליהם אינו קשור להמן או לאחשוורוש. פחדם אינו נובע מחמת צחצוח החרבות והפניית העורך של שכניהם. בני ישראל 'קולטים' בחיישני נשמתם כי עליהם **לאפס את הנהגתם הרוחנית ולא תחל את הקשר שלהם עם בורא העולם**. אסתר המלכה שותפה להבנה זו: אחשוורוש הנברא אינו אלא פונקציה שולית וחסרת חשיבות בעולמו של הבורא, מנהיג הבירה. מבחינתם, הצום מהווה את הזרז האמיתי לביטול הגזירה; ההתקרבות אל הקב"ה היא ההצלחה האמיתית. הכניסה אל המלך אינה אלא **פעולה טכנית הנעשית אך ורק מפני שרצונו של בורא העולם בהנהגה טבעית**.

לו היינו ניגשים לאסתר ומתוך דאגה עמוקה למצב האומה מציעים לה לאכול היטב, להתאפר ולהתקשט לקראת כניסתה אל גוב האריות המלכותי – הייתה היא נוטלת קורה מבין עינינו, משרשת את העיוות מראשנו ומבהירה לנו מהו העיקר ומה הטפל. אחותנו המלכה הייתה מאלפתנו בינה, ומבדילה לנו בין הסיבה לתוצאה: ההתקרבות אל הבורא היא המבוקש, הכניסה למלך היא אירוע טכני וחסר חשיבות. יופי? מה הקשר. להיות במיטבי? הבורא אינו זקוק לכך. הצום, התפילה – הם הם הנושאים ישועה בכנפיהם!

DNA

אכן, מגיעה הקביעה האמפירית ומוכיחה את תחושות הבטן. היהודי הוא יצור אחר, נבדל. הוא אינו יכול להיחשב על אותה הסקאלה האנושית של שאר בני האדם. הפיזי וההגיוני נחשב בעיניו לאין, ומעייניו נתונים אל הרוחני המוחלט גם בשעה שהוא עומד על סיפו של סוף קולקטיבי אכזרי, טוטאלי. הוא שוכן בין נבראים בגופו, אך אינו יכול להימנות כאחד מהם, ואפילו לא כאלו המדברים.

משכך, הגענו לתובנה החדה והפוכה במאה ושמונים מעלות: השייך לקרוא את המגילה כאירוע ישן וחסר משמעות? כתיאור היסטורי יבש ואפרורי? הלא זהו תיאור מדויק שלנו עצמנו! אנו צופים ב־DNA שלנו!

דיינו

אם כן, מובנים אל נכון דברי הבעל שם טוב. קריאת המגילה כמשהו עתיק אותו עלינו לציין – מאבדת ממשמעותה.

בדרך אפשר, ניתן לקחת זאת לשלב מתקדם יותר: לו תהא קריאת המגילה רק כזו הקוראת ליהודי להתבוננות אישית ולהתסכלות במראה – דיינו. בקראנו את המגילה נוכל להקשיב לקול הפנימי שבתוכנו, אותו קול שאינו ניתן לערעור או לשינוי. להתחבר להד האישיות שאמנם אינה גלויה בפנינו, אך כזו שאנו יודעים היטב על קיומה המוכח. הן תוצאות המעבדה לפנינו!

חג הפסח

את אבותינו בלבד
גאל הקב"ה, לא?

נשתנה

ישנם הנוטים להזדקק לפרשנות ההגותית-חסידית ולמסות התיאולוגיות שלה בקשר לחגי ישראל בשל צורך אנושי בסיסי - רלוונטיות:

נס החנוכה התרחש בימי הבית השני, נס פורים בשנת ג'ת"ד, ונתינת התורה בהר סיני הייתה בשנת ב'תמ"ח. בחגים המצוינים אירועים אלו - תיתכן תחושת מרחק רגשי. אמנם האירועים המצוינים משמעותיים לגביי, אך האירוע **עצמו** לא התרחש עמי. החובה המוטלת עלי, אפוא, היא בסך הכל **לציין** אירוע כזה או אחר.

המבקש לחגוג את החג תוך חוויה אישית יוכל להיעזר בפילוסופיית החסידות, הפותחת צוהר להבנת האירועים כרעיון, כזה המתחדש בכל שנה בתאריך בו התרחש בפעם הראשונה. כך יוכל להגיע אל החג בתחושת רלוונטיות ואף הזדהות.

מבחינה זו, נשתנה הלילה הזה:

פסח הוא החג היחיד בו קיימת הנחיה הלכתית המורה לאדם לגלם התנהגות של אדם שהאירוע התרחש עמו עצמו. חיובים ייחודיים לליל הסדר הם לשתות ארבע כוסות, להסב, ובכלל - "כל מעשה לילה זה צריך להיות דרך חירות", ו"כאילו הוא יצא ממצרים".

בחגים אחרים לא קיימת הנחיה כזו. מכירים "כאילו הוא קיבל את התורה?" "כאילו הוא ניצל מגזירת המן?" שאלה רטורית. לשדר חוויה אישית? מה הקשר.

ברור לכל בר דעת שהחילוק אינו ההנחיה הטכנית, אלא שאף ברמת הפשט ובראי ההלכה הרלוונטיות של חג הפסח **אינה תלויה בחדירה לעומקו הרעיוני, מפני**

שמדובר באירוע שהתרחש עם כל אחד ואחד מאיתנו!

עיקרון זה מופיע בהגדה במפורש:

בברכה החותמת את "מגיד" אנו מברכים את הקב"ה על "אשר גאלנו וגאל את אבותינו".

מי, אני?

עיקרון זה תמוה בהחלט: האמנם? הרי אנו לא היינו מעולם במצרים, וגם אם נחזור אחורה בסדר הדורות, לאו דווקא שנמצא שאחד מסבינו דרך בה לאחר ימיו של פרעה נכה... והשאלה מתבקשת: האם אפשר לגאול ממצרים אדם שמעולם לא דרך בה?

נראה שההגדה מרגישה בקושיא זו, וציטטה אחרת תפתור אותה:

"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים".

אזי אם כן, מסכימה ההגדה שמעשה הגאולה **בפועל** לא התרחש עמנו, אך גם לולא זאת האירוע קשור עמנו בקשר הדוק: לולא היתה מתרחשת הגאולה – גם אנו ובנינו היינו עבדים. משכך, מובן העיקרון המנחה את היהודי לגלם התנהגות משוחררת בה חש היוצא ממצרים.

אך לכאורה, טענה זו אינה ניתנת להיאמר – מבחינה היסטורית:

עינינו רואות שמוסד המלוכה המצרי עבר מן העולם זה עידן ועידנים! הייתכן לומר שנכדינו יעבדו לפרעה כשהוא ומלכותו עברו מן העולם בטרם נולדו **סבינו**?

לו הייתה ההגדה מתארת מצב בו עם ישראל נעלם ונשכח בתהום הנשיה של ההיסטוריה מחמת שיעבוד מתמשך בן אלפי שנים, שיעבוד שבסופו שקיעת מלכות מצרים והתפוררותה ההיסטורית, דבר המוליד את פיזורו של עם ישראל ואיבודו – ניחא. אך לא על כך דיברה ההגדה!

כן, אתה!

התשובה מפתיעה:

התפוררות כס פרעה אינה עובדה העומדת בפני עצמה, אלא **תלויה** ביציאת בני ישראל משטח הטריטוריה שבשליטתו: לולא היו ישראל יוצאים ממצרים – עד ימינו אנו הייתה קיימת בה אותה שושלת מלוכנית ושליטיה היו נושאים את השם "פרעה". כך אנו עצמנו – כולל בנינו ונכדינו – היינו עובדים בפרך עבורו, עבודה סייזיפית ורציפה של למעלה מ-3300 שנה!

לפיכך, מובן היטב מדוע מוטל עלינו לגלם התנהגות של אדם בן חורין היוצא ממצרים, אכן אנו עצמנו ניצלנו מגודל דומה של עבדות פיזית ברמה הפשוטה והמזעזעת ביותר!

עוד יותר, טוב?

שורה תחתונה, אלו המבקשים רלוונטיות ימצאוה בספרות ההלכה, וחסל סידור פסח. אך החסידות מעניקה עומק נוסף לחג, הטומן בחובו העמקה אף ברלוונטיות שלו, ובהקדים:

כפי שנכתב לעיל, האופן בו החסידות מעניקה את הרלוונטיות לחג הוא פתיחת הצוהר להבנת האירועים כרעיון, כזה המתחדש בכל שנה בתאריך בו התרחש בפעם הראשונה. דבר פשוט הוא שאין הכוונה לכך שהדברים חוזרים על עצמם במימד הפיזי שלהם, שהרי לא בכל ו' סיוון ניתנת התורה (בלשון המובאת בחסידות: "מתן תורה לא יהיה עוד הפעם"), וכפי שברור לכל מי ששכל בקדקדו שהמימות שבעולם לא נבקעים בהגיע חצות של ליל כ"א בניסן.

אלא מאי? ההתגלויות האלוקיות שהיו במתן תורה, בזמן נס פורים ובגאולת מצרים – חוזרות על עצמן שוב, באותו האופן בדיוק בו התרחשו באירוע המקורי,

בעל המימד הפיזי.

ולנקודה זו אנו חותרים: אנו מבקשים לחדור לעומקה הרעיוני של גלות מצרים הרוחנית. להבין את פשר הגילוי האלוקי שהאיר בעת היציאה ממצרים, אותו גילוי המתרחש ביציאת מצרים של שנת ה'תשפ"ו, בעוצמה זהה. הבנת נקודה זו תאפשר לנו לחגוג את סדר הפסח מתוך תחושת חירות נשמית, גאולה חדשה ממצרים העדכנית:

מצרים

ערוות הארץ. בית להכחשת הבורא, לסגידה למתנגדים אליו, למעשי עריות ולחוסר מוסר כללי. אין כל מבט אל מעל לפיזי ובורא העולם נשכח מלב.

אדם כי יבוא בשערי ארץ מצרים ויעשה מבניה - יאבד את טובו הפנימי ומהותו תרע. בארץ זו צאצאי אברהם יצחק ויעקב מאבדים את מצפונם, שוקעים עד למעלה מראשם במבחר המפוקפק המוצע להם. שנים של שכחת הטוב והרגל הרע; דורות שנולדים לתוך זוהמה רוחנית; רפש ובושץ נערמים על מהותם הפנימית ומכסים אותה, מאיימים להכחיד את ייחודיות האומה. נשמתם מוסתרת, מודחקת, בוכה.

גאולתנו = פדות נפשנו

בליל ט"ו בניסן שנת ב'תמ"ח באה גאולתן של הנשמות הבוכות. הבזק אדיר האיר אותן, החזיר אותן לחיים. הבלחה רבת עוצמה של המהות הפנימית, המודחקת. תהודת הזהות.

התגלות אלוקית שוברת שגרה האירה את רכיב האישיות הפנימי של כל אותם יהודים שוכחי א-ל, העמידה מולם מראה, דרכה ראו את עצמם, את ה"אני" האמיתי. את המהות האלוקית בת האלמוות.

ומה איתנו?

הרפש והבוץ הרוחניים אינם בבעלות הטריטוריה שבשליטת פרעה מלך מצרים. הם מחליפים צורה ושם, ומלווים את הנשמות האלוקיות בכל דור ודור. מאיימים לכסות עליהן, גם כיום.

בכל שנה מחדש בליל הסדר, בתאריך ט"ו בניסן - ההיסטוריה חוזרת על עצמה: הקב"ה 'נוגע' בנשמתו של היהודי ומעיר אותה, מוציא אותה משגרת הקיבעון בו היא אינה מתפקדת או רלוונטית. מביא אותה לקדמת הבמה ומעניק לבעליה מתנה של פעם בשנה - הזדמנות להכרה עצמית ואפשרות להביא לידי ביטוי את נקודת זהותו העמוקה ביותר.

חג השבועות

קבל את האמת
מ(מי ש)המראה

דיאגנוזה

חשיבות לימוד דברי ימי ישראל על מאורעותיה השונים אינה נוגעת למטרות משניות ותועלות צדדיות בלבד. לימוד זה מהווה אבן דרך בליבת הקיום האנושי, ומשמש כאמצעי בדרך למטרת העל – עבודת הבורא:

האירועים שקרו עם אבותינו אינם חד פעמיים או מקומיים. יש בהם בכדי ללמד על אישיות היהודי ועל רכיבי הנפש הגלומים בו. אירועים כאלו הינם ניסיון מעבדה הבוחן את תכונותיו הפנימיות של האובייקט הנבדק בו. סיפורי ההיסטוריה הרי הם כראי, והם משקפים ליהודי המתבונן בהם את המתחולל בקרבו פנימה.

במאמר זה נבקש לפתוח צוהר ולקבל אפשרות הצצה על אותו גרעין אישיות יהודי עלום ובלתי מנוצח; אותו רכיב נפשי שההיסטוריה לא יכלה לו, ולא מצאה דרכים להסבירו. נעשה זאת באמצעות ניתוח עיוני של מאורע שהתרחש כמה ימים לפני מתן תורה – הקדמת נעשה לנשמע:

טרם מתן תורה שלח הקב"ה את משה לשאול את עמו האם יסכימו להתחייב לקיים את התורה על מצוותיה ולהפוך לעם סגולה. העם משיב: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

על פניו, מוצגת בפנינו עובדה פשוטה של קבלת מרות והצהרת כוונות מתאימות לתהליך המתרחש אז – בני ישראל מתחייבים לשמור את מצוות ה' הכתובות בתורה, ואזי היא ניתנת להם.

שני כתרים

אך ראה זה פלא: בתיאולוגיה היהודית מאורע זה זוכה ליחס מיוחד ומשמעותי. מבחינת היהדות, הצהרה זו הינה בעלת משמעות רוחנית עמוקה ודרמטית למדי, דבר המשתקף בדברי הגמרא הבאים: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע

באו שישים רבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע".

והדבר מפתיע, אומר דרשני. הכיצד הצהרת כוונות פשוטה ומתבקשת, הופכת לכזו המעניקה להם שני כתרים אותם הם מקבלים באמצעות מלאכים? מה מיוחד בדברי אבותינו?

הבה נעמיק בסוגיה זו ונעיין בה היטב, כך שנוכל לעמוד על טיבם ועומקם של דברים. נשיג את העומק הרעיוני באמירות אלו של נעשה ונשמע, ונחתור לחלץ מתוך הסיפור את התובנה המפתיעה – מהותו הפנימית של יהודי.

נשמע? מי שישמע...

ראשית, עלינו להבחין בדיוק קריטי בלשון הגמרא: "בשעה **שהקדימו**". הוי אומר: הדבר המשמעותי כאן אינו **עצם אמירת** נעשה ונשמע, אלא **הקדמת** הנעשה, והקדמה זו מזכה ב**שני** כתרים. עולה, אם כן, מדברי הגמרא שבמקרה בו היו מקדימים נשמע לנעשה, **לא היו מקבלים כל כתר!**

ובכן, הבנה זו מדויקת מהבנתנו בתחילה. אך הקושי כאן מתעצם: וכי מה זה משנה? הקדמה כרונולוגית בלבד ראויה ליחס יוצא דופן שכזה?

כפיה דתית?

אנו מוכרחים לומר שאופן הניסוח של זקני העם ובחירת המילים שלהם טומנות בחובן עומק ותוכן רב משמעות, היות והדבר נאמר בתורה המדויקת בתכלית הדיוק. אנו נבין זאת באמצעות דרך הגיונית שטרם תיגש להבנת משמעות **ההקדמה**, תחל בבירור וביאור **עצם ההצהרות** "נעשה" ו"נשמע" כפי שהן מובנות ברובדן הפנימי. לאחר שנבנה את ההבנה באופן הנכון – נוכל להגיע אל המבוקש שלנו:

א. ההצהרה "נעשה" טומנת בחובה כוונה להתמסרות מעשית להוראות הבורא, ללא כל קשר למידת החיבור או ההבנה האישית. הדבר עולה בקנה אחד עם העובדה שהשורש מ.ע.ש. משמש לעיתים גם למובן של כפיה - כגון "גט מעושה", "מעשין על הצדקה".

ב. הצהרת "נשמע", לעומת זאת, מבטאת את ההתחייבות להזדהות הפנימית והחיבור הרגשי לתורה ולמצוותיה. השורש ש.מ.ע. משמש לעיתים למשמעות נוספת על שמיעה כפשוטה והיא - הבנה, ולדוגמא: "ולא ידעו כי שומע יוסף, כי המליץ בינותם".

הקדמה

לאחר שהבנו את משמעות הנעשה והנשמע לשעצמן, נוכל להבין את משמעות הקדמת מי מהם:

פשוט הוא להבחין שהן בהקדמת נשמע והן בהקדמת נעשה - שניהם **קיימים**, והקדמת האחד מהם אינה מלמדת על חסרוננו של רעהו אלא על חשיבותו. במילים אחרות: שני הביטויים נאמרים על ידי יהודים שומרי תורה ומצוותיה באדיקות ומקפידים על קלה כבחמורה. הקדמת מי מהם מבטאת אפוא את **נקודת המוצא** של המצהיר; היא מבהירה לנו מהי התשתית ומהו הבסיס למחויבותו הדתית:

א. הקדמת נשמע לנעשה

אופן זה מלמד על אדם שנקודת המוצא הדתית שלו היא הבנתו האישית: "היות ואני מבין שראוי לשמור את השבת ולהניח תפילין - כך אעשה". אדם כזה **מזוהה לחלוטין** עם התורה והוראותיה, וכתוצאה מכך הוא מקיימם בשלימות וללא סייג. הזדהותו עם התורה היא רוחבית ומוחלטת; לא קיימים אצלו תחומים

תורניים המנותקים מאותו חיבור שכלי ורגשי עמוק.

יתירה מכך:

ייתכן ואדם אף יקיים מצווה שהוא אינו מבין על בסיס **שכלי טהור!** הא כיצד?
 "אמנם אני איני מבין את המצווה ומשכך אין ביכולתי להזדהות עמה", יאמר
 היהודי, "אך גם כלפיה רוחש אני חיבה ומגלה יחס חם. הסיבה פשוטה: הגיוני
 הישר והבריא מלמד אותי שלא כל דבר ביכולתי להבין בשכלי שלי; אך מפני שאני
 מכיר את הלך הרוח של החשיבה התורנית, והיות שיש בידיי הוכחות מוצקות
 בדבר ההיגיון העמוק המצוי בתורה ומצוותיה – גם את מצווה זו אקיים בשמחה".
 הוי אומר: ההקדמה לקיום המצווה הוא **הידיעה הברורה שלבורא ישנה ההבנה
 העמוקה והמפורטת בטעמיה**. דבר זה אכן יכול להוות בסיס שכלי של ממש –
 ההיגיון קיים בלי קשר להבנתי האישית.

ב. הקדמת נעשה לנשמע

אופן זה מלמד על אדם שהבסיס למחויבותו הדתית הוא **הרצון האלוקי**. יהודי
 כזה כלל אינו נכנס לשאלה האם הוא מזוהה עם התורה והשקפתה או שלא, ואינו
 מוטרד מרמת הבנתו את טעמי המצוות וממידת חיבורו הרגשי לאורח החיים
 היהודי, גם אם תהיינה נמוכות: הוא פשוט מתייבב, ממלא את ההוראות שקיבל
 בדייקנות.

אדם כזה מקיים את מצוות פרה אדומה בפשטות – הן כך ציווה הבורא! גם את
 המצוות האחרות שאינן נתפסות בשכלו קל עליו לקיים, שהרי השכל אינו משלך
 כלל על מעשיו.

יתירה מזו: יהודי כזה ממלא בקפדנות כל הנחיה הבאה מאת האל, כולל את
 אלו המצוות על חיבור רגשי אליו כגון "ואהבת את ה' אלוקיך". מבחינת ה"יהודי

העושה", הוא מתייצב למשימה. קודם שתתעורר האהבה הוא אף אומר: "הריני מקבל עלי מצוות עשה של ואהבת את ה' אלוקיך"(!).

יהודי כזה יאמר: "מדוע יש לי ראש? בכדי להניח עליו תפילין. אני עצמי אינני זקוק לו; לשם מה חוננתי בלב? בכדי לאהוב את ה'. אני איני אלא פונקציה דרכה מתבצע הרצון האלוקי, איזה שיהיה. באם המצווה היא מעשית - אעשה את המוטל עלי, ובאם היא רגשית - אבצענה ללא היסוס. חיבור? הזדהות? טעית בכתובת".

הוא אומר: אצל יהודי כזה אין כל מקום למציאותו האישית, הווייתו נתפסת בעיניו כקיימת עבור הבורא בלבד. נקודת המוצא הדתית שלו היא **התמסרות מוחלטת לרצון העליון**.

הצילו עצמכם, יהודים!

אדם ששכל בקדקדו מתפלץ לנוכח דברים מסוג זה. "השכל הישר נועד להוות מצפן לכיוון הנכון בחיינו", טוען הוא בלהט. "האמנם נוכל להניחו בצד ולבסס את אורח חיינו במנותק ממנו לחלוטין? הנשמע כטיפשות הזו?"

איש השכל הקר מוכן להסכים עם קיום מצוות גם כשאין מובנות בהיגיון האנושי, בתנאי שהבסיס לקיומן נעוץ בהבנה של**בורא עצמו** יש סיבה מספקת בקיומן. אך התעלמות מוחלטת? שימת השכל לאל? הוא חש תערובת של זעם ורחמים כלפי הריקים האומרים כן. דבריכם תמוהים ומעידים על ניתוק. רחמים על הלך חשיבתכם המעוות והגיונכם העקום. התעוררו יהודים! עד מתי תשגו בדמיונות שווא?

הכירו עצמכם, יהודים!

הזקנים והעם אינם מהססים או מתלבטים קודם ענייתם את התשובה,

ומצהירים על אתר שהם שייכים לסוג השני:

"אנו נקיים את כל אשר יצווה ה' עלינו בכל אופן", אומרים הם. "כשאנו אומרים שנקיים את הכל אנו מניחים בכך את התשתית לעבודת הבורא הפנימית, הנפשית. לו יצווה ה' עלינו לאהוב אותו - כדבריו כן יקום. נקיים את מצוות פרה אדומה כמצוות כיבוד אב ואם, ואת מצוות אהבת ה' כלא תרצח - **הן התשתית לקיום המצוות הוא רצון האֵל!**

הקדמת ההתמסרות המוחלטת לקיום מצוות הבורא ללא כל תלות במידת החיבור הרגשי או האינטלקטואלי אינן נובעות מטיפשות או ניתוק. כלל וכלל לא. הן מלמדות על אישיותם הייחודית של ישראל, ועל אותו גרעין פנימי בו הם מתאפיינים ואותו אנו מבקשים לגלות:

היהודי שומע את טענותיו של איש השכל הקר, אך נשאר שליו. "כשחלק האישיות הגבוה והמובחר שלך הוא השכל - הצדק איתך", יאמר הוא. "אך אני מורכב באופן שונה - יש בי חלקיק אלמותי, גרעין אישיות פנימי, ייחודי. יהודי אני בעצם הגדרתי והווייתי מזוהה עם האלוקי באופן מוחלט. ציפור נפשי הוא האלוקות, אני והבורא - חד אנו. החלק העליון אליו אני מסוגל להגיע ואליו אני שואף הוא התחברות לזהותי האמיתית, לחלק האלוקי הגבוה לאין שיעור מהחלק השכלי. כלפיך התעלמות מהשכל היא צניחה אל מתחתיו, אך בעבורי התעלמות זו היא נסיקה מעליו!"

המראה

אם כן, עיון בסיפור מרכזי המאפיין את קבלת התורה חשוב עבורנו לאין שיעור, שהרי אנו דולים מסיפור זה תובנה שהיא ראי; מבט נקי ומהימן על ייחודיותנו הנפשית.

עיון והעמקה נכונים במהות חג השבועות ותכניו אינם עושר אינטלקטואלי גרידא; הם מהווים קריאה להצצה פנימה וזיהוי גרעין אישיותנו היהודי, העצמי. בחג השבועות ניתנת לנו ההזדמנות להתבונן במעשי אבותינו שקדמו לנתינת התורה, לעיין בהם ולגלות את עצמנו במסופר בם. להביט במראה ולחזות במהותו היהודית העצמית הנשקפת ממנה, להתחבר אליה ולגלותה בהנהגתנו בחיי היום יום.

רשימת המקורות

חנוכה:

ד"ה מאי חנוכה ה'תש"א
לקו"ש חלק ג' חנוכה - עמ' 115

פורים:

לקו"ש ח"ו שיחה לפורים
לקו"ש ח"א שיחה לפורים

פסח:

הגדה של פסח פיסקא "עבדים היינו לפרעה במצרים"
הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים פיסקא
"הרי אנו כו' משועבדים היינו לפרעה"

שבועות:

תלמוד בבלי שבת דף פ"ח עמוד א'
סוגיות בחסידות עמ' 35 ואילך

לזכות החתן והכלה

שיזכו לבנות בניין עדי עד
על יסודי התורה והמצווה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה
זוהי תורת החסידות